

Održivi elementi bankovne stabilnosti

Marković, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:999899>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu

Sveučilišni prijediplomski studij

IVA MARKOVIĆ

Održivi elementi bankovne stabilnosti

Sustainable elements of banking stability

Završni rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu

Sveučilišni prijediplomski studij

Poslovna ekonomija u turizmu i ugostiteljstvu

Studijski smjer: Menadžment u turizmu

Održivi elementi bankovne stabilnosti

Sustainable elements of banking stability

Završni rad

Kolegij: Međunarodne financije

Mentor: Prof.dr.sc. Elvis Mujačević

Student: Iva Marković

Matični broj:24011/17

Opatija, travanj 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA

Iva Marković

(ime i prezime studenta)

24011/17

(matični broj studenta)

Održivi elementi bankovne stabilnosti

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor završnog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 2024.

Potpis studenta:

Sažetak

U ovom završnom radu obrađena je tema bankovne stabilnosti. Dan je prikaz nastanka novca i bankarskog sustava, zašto je bankarski sustav bitan u današnjem suvremenom funkcioniranju gospodarstva te zašto je bitna stabilnost banaka. Pojašnjen je nastanak mjera upravljanja rizicima kroz baselske sporazume, navedene su institucije na nacionalnoj i europskoj razini koje donose mjere i nadziru rad banaka te koje su funkcije koje svaka od njih obavlja kako bi se upravljalo ovim vitalnim sustavom. Objasnjeno je što predstavljaju rizici u poslovanju banaka, koliko ih ima i kako se banke s njima nose te što poduzimaju. Na samom kraju objašnjeni su i održivi elementi bankarske stabilnosti.

Ključne riječi: bankarski sustav; bankovna stabilnost; rizici; održivi elementi

Sadržaj

Uvod	1
1. OPĆENITO O BANKARSKOM SUSTAVU	2
1.1. <i>POVIJEST NOVCA I NASTANAK BANKARSKOG SUSTAVA</i>	2
1.2. <i>SUVREMENO BANKARSKO POSLOVANJE</i>	3
2. BANKOVNA STABILNOST	5
2.1. <i>BASELSKI SPORAZUMI</i>	5
2.2. <i>KONTROLA BANKARSKOG SUSTAVA U HRVATSKOJ</i>	6
3. RIZICI U BANKOVNOM SUSTAVU	11
3.3. <i>PROCJENA I UPRAVLJANJE KREDITNIM RIZIKOM</i>	16
3.4. <i>PROCJENA I UPRAVLJANJE OPERATIVNIM RIZIKOM</i>	18
4. OSNOVNI ODRŽIVI ELEMENTI BANKOVNE STABILNOSTI	21
4.1. <i>OSIGURANJE DEPOZITA</i>	21
4.2. <i>ADEKVATNOST KAPITALA</i>	23
4.3. <i>OSIGURANJE LIKVIDNOSTI</i>	25
4.4. <i>NAPLATA POTRAŽIVANJA</i>	26
Zaključak	29
Bibliografija	31
Popis ilustracija	34

Uvod

Bankarski sustav i bankarsko poslovanje imaju veliki utjecaj na ukupno gospodarstvo zemlje te je izuzetno važno postići njihovu stabilnost. Pri tome je važno definirati osnovne održive elemente osiguranja stabilnosti. Problem istraživanja ovog završnog rada su rizici u poslovanju banaka i upravljanje njima te održivi elementi bankovne stabilnosti. Objekti istraživanja su: banke, središnje banke zemalja i Europske unije, te ostale nacionalne i europske institucije koje imaju zadaću održavati stabilnost banaka i financijskog sustava. Važnost banaka i sličnih institucija je vrlo visoka s obzirom da u većini zemalja one zauzimaju najveći udio u cjelokupnom financijskom sustavu. Svrha istraživanja završnog rada je istaknuti važnost suradnje bankarskog sustava s hrvatskim i europskim regulatornim institucijama. Cilj završnog rada je analizirati bankovnu stabilnost te kako održivi elementi utječu na nju. Pri pisanju završnog rada korištena je stručna literatura s područja ekonomije, internetske stranice te znanstveni radovi i časopisi. U radu su korištene: metoda analize i sinteze, induktivna i deduktivna metoda, komparativna metoda i metoda deskripcije. Metodom analize i sinteze omogućuje se dublje razumijevanje važnosti održivih elemenata u bankarskom sustavu i njihovog utjecaja na financijsku stabilnost. Komparativnom metodom služi se za uspoređivanje pojmova iz različite literature. Metoda deskripcije korištena je prilikom definiranja ključnih pojmova.

Ovaj završni rad je podijeljen na četiri poglavlja, zajedno sa uvodom i zaključkom. Nakon uvodnog dijela, u prvom poglavlju objašnjena je definicija i nastanak novca te suvremeno bankarsko poslovanje. U drugom poglavlju definira se pojam bankovne stabilnosti, govori se o sporazumima banaka te bankarskim i financijskim institucijama. U trećem poglavlju definirani su rizici u bankarskom sustavu, izloženost banaka riziku, govori se o kvalitativnoj i kvantitativnoj analizi rizika te o procjeni i upravljanju rizikom. U zadnjem poglavlju spomenuti su neki od osnovnih održivih elemenata osiguranja bankarske stabilnosti. Na kraju rada nalazi se zaključak.

1. OPĆENITO O BANKARSKOM SUSTAVU

Banke su vitalni dio funkcioniranja svjetske ekonomije. Građani i poduzeća drže svoj novac u njima na sigurnom, pomoću bankarskog sustava se vrše plaćanja, a kreditima koje banke daju omogućava se rast i razvoj kako nacionalne tako i svjetske ekonomije. U nastavku će biti pojašnjen pojam novca, kao osnovni element nastanka i postojanja banaka, nastanak banaka, proces funkcioniranja bankarskog sustava i suvremeno bankarsko poslovanje.

1.1. POVIJEST NOVCA I NASTANAK BANKARSKOG SUSTAVA

Novac je nastao zbog potrebe za razmjenom dobara. Prije toga u robnoj razmjeni, ljudi su mijenjali dobra koja su proizvodili za dobra drugih ljudi koja su im trebala, no to baš nije bilo praktično iz razloga što je trebalo naći osobu koja ima ono što se želi i onda je ta osoba trebala biti voljna razmijeniti svoj proizvod za proizvod druge osobe. Prvi novac pojavio se kod Sumerana sredinom 4. tisućljeća pr.n.e. Radilo se o kovanom novcu odnosno o obrađenim metalnim pločicama određene težine, sadržaja i čistoće metala. Za taj je novac jamčila država ili grad koji ih je pustio u opticaj (Gregurek i Vidaković, 2013:5). Novac je omogućio razvitak trgovine. Prvi papirni novac pretpostavlja se da se pojavio u Švedskoj tek u 17. st. Nastao je zbog povećane potrebe za razmjenom, a iz razloga što kovani novac nije bilo lako nositi, a nije ga bilo ni lako dijeliti na manje dijelove. U to vrijeme bez obzira što se radilo o papiru, taj novac je vrijedio zato što ga se moglo tiskati samo onoliko koliko su države imale zlata u svojim sefovima kao pokriće. I to je bio jedan od razloga nastanka banaka. „Zlato se držalo u sefovima banaka u vlasništvu vladara, a količina papirnatoga novca bila je ograničena količinom zlata u sefovima banke. Ovakav monetarni sustav nosi naziv zlatni standard“. (Gregurek i Vidaković, 2013, 8).

Razvoj trgovine je bio razlog za nastanak banaka, pogotovo razvoj međunarodne trgovine. „U ranoj povijesti novca trgovci su, da ne nose velike količine novca na dugi put u druge zemlje deponirali novac kod banaka. Za novac koji su trgovci predali, banke bi im izdavale potvrde. Te potvrde su trgovci dali drugom bankaru na drugom mjestu ili u drugoj zemlji, i ta banka bi mu na osnovu iznosa koji je pisao na potvrdi isplatila novac.

Za obavljanje takvih poslova trebalo je postojati povjerenje između bankara. Ta pisma su se zvala mjenicama jer se za njih mijenjao novac“ (Gregurek i Vidaković, 2013, 7).

Kako su banke imale puno novaca koje su čuvale duže vremena, stvorila se praksa posuđivanja novaca uz kamate, na čemu su banke počele zarađivati. Čuvanje depozita (novca štediša) i davanje kredita su i danas osnovni poslovi banaka.

Zlatni standard se ukinuo u prošlom stoljeću, unazad 50 godina, 1972. godine i danas novac koji države tiskaju nije potkrijepljen u zlatu, nema pokrića, što dovodi do raznih devijacija na tržištu, u obliku inflacije, financijskih kriza i drugog. Središnje su banke svih država, kao što je u našoj državi Hrvatska Narodna Banka (HNB), preuzele ulogu institucije koja je zadužena za praćenje i kontroliranje količine novca u gospodarstvu. Kako više ne postoji zlato koje služi za pokriće količini novca koja središnja banka tiska, ono što danas održava stabilnost bankarskog sustava je prvenstveno povjerenje ljudi u banke. „Ako svi učesnici u gospodarstvu vjeruju da je novac koji državom kola stabilan te država postojano čuva njegovu stvarnu vrijednost, percepcija vrijednosti toga novca doista će biti stabilna i postojana. Nadalje, banke su te koje su bitne u održavanju povjerenja u vrijednost novca.“ (Gregurek i Vidaković, 2013., 8.)

U današnje doba sve više se koristi elektronički oblik novca. Velika poduzeća ne plaćaju milijune eura drugim poduzećima na način da im papirni novac nose u koferima, već se novac prebacuje s računa na račun koje ta poduzeća imaju u bankama. Sve banke na svijetu su elektronički povezane i umrežene te se plaćanja među njima vode kroz tzv.međunarodni platni promet pomoću kojeg se prebacuje elektronički novac sa računa pravne ili fizičke osobe u jednoj banci na račun pravne ili fizičke osobe u drugoj banci. U stvarnosti kako fizički novac ne putuje, ovakvo plaćanje je samo na neki način preknjiženje novca s jednog na drugi račun, što znači da se sve radi na osnovu povjerenja. Također i stanovništvo sve više koristi Internet plaćanja, plaćanja putem mobitela ili kartice koje sve predstavljaju oblike elektroničkog novca.

1.2. SUVREMENO BANKARSKO POSLOVANJE

Postoji više vrsta banaka, a najčešće i najbitnije su tri: središnje banke država, nadnacionalne banke te komercijalne banke. Središnja ili centralna banka je središnja monetarna ustanova koja ima jedina pravo u državi za emitirati (tiskati) novac.

Također ima mnoge funkcije kao što su održavanje stabilnosti cijena, osigurava nesmetano odvijanje platnog prometa (plaćanja), supervizija nad radom komercijalnih banaka i drugo (HNB, službene stranice,2023.).Nadnacionalne banke su na razini regije kao na primjer, Europska centralna banka koja ima slične funkcije kao i središnje banke raznih zemalja, samo ona ima na razini cijele Europske unije.Poslovne ili komercijalne banke se mogu definirati kao „institucija koja se bavi prikupljanjem sredstava, plasiranjem sredstava te pružanjem financijskih usluga“ (Gregurek i Vidaković, 2013.,10). Komercijalne banke direktno posluju sa građanima i pravnim osobama, za razliku od središnjih banaka koje posluju s komercijalnim bankama, ali ne s krajnjim korisnicima.

Postoje različite vrste banaka koje se mogu baviti različitim poslovima, no osnovni poslovi koje banke mogu raditi dijele se na sljedeće kategorije (Gregurek i Vidaković, 2013, 18.):

- neutralne (indiferentne ili komisijske) bankovne poslove,
- aktivne (kreditne) bankovne poslove,
- pasivne (mobilizacijske) bankovne poslove,
- vlastite bankovne poslove.

U neutralne bankarske poslove spadaju poslovi platnog prometa, mjenjački poslovi te različiti komisijski i mandatni poslovi. Radi se o uslugama koje banka nudi na tržištu i za njih banka naplaćuje naknade ili pak zarađuje na razlici u tečajevima između valuta. U aktivne bankarske poslove spada davanje kredita, diskontiranje vrijednosnih papira, ulaganje u vrijednosne papire i drugo. Banka za te poslove naplaćuje kamatu i proviziju. U pasivne bankovne poslove spadaju primanje depozita, štednje i svi poslovi koji imaju veze s pribavljanje novčanih sredstava. Za pribavljena sredstva banka plaća naknadu onome od koga je sredstva dobila (štedišama). U vlastite poslove banke spadaju poslovi u kojima banka ne posluje s klijentima već s drugim bankama ili nekim drugim institucijama kao što je trgovina na novčanom tržištu, na tržištu vrijednosnih papira, ulaganja u druga poduzeća i drugo. Prihodi iz ove vrste poslova ostvaruju se u okviru razlike između vraćenog i uloženog kapitala, te od naplate provizije za uslužne poslove.

2. BANKOVNA STABILNOST

Bankovna stabilnost bitna je za održavanje stabilnosti čitavog gospodarskog sustava. „Banka je stabilna, uz ostale nepromijenjene uvjete, ukoliko ulijeva povjerenje deponentima i ostalim vjerovnicima. U slučaju da se desi nepovjerenje, koje bi mogla uzrokovati neka kriza, cijeli financijski sustav bi mogao snositi ozbiljne posljedice (Žanetić, M. 2017. FINANCIJSKE INOVACIJE I STABILNOST BANKOVNOG SUSTAVA. Doctoral dissertation, University of Split. Faculty of economics Split). Zbog povezanosti bankovnog i financijskog sustava moglo bi doći do ozbiljne gospodarske krize.

Međuovisnost bankarskog sustava i gospodarstva je višestruko pojačana i zbog globalizacije što se moglo primijetiti na primjeru financijske krize iz 2008. godine ili korona pandemije iz 2020. godine gdje se vrlo brzo, kriza u jednom dijelu sustava ili na jednom dijelu zemaljske kugle brzinom mjerenom u danima prelila na druge djelatnosti i druge zemlje.

U nastavku će biti pojašnjeni bitni sporazumi banaka, kontrola bankarskog poslovanja u Hrvatskoj te će biti navedene institucije bitne za funkcioniranje bankarskog sustava u Europi.

2.1. BASELSKI SPORAZUMI

Upravo se zbog međupovezanosti bankarskog i financijskoga sustava javila potreba za mehanizmom pristupa rizicima koji bi bio jednak za svih. Jedan od temelja zajedničkog upravljanja rizicima je sporazum koje su postigle međunarodne banke u švicarskome gradu Baselu. Prvi sporazum postignut 1988. godine i nazvan je Basel I. Drugi sporazum postignut je 1994. i nazvan je Basel II. Nakon financijske krize koja je započela 2008., banke od 2010. rade po načelima Basela III. Glavna namjera Baselskoga sporazuma je stvoriti zajednički set mjera, standarda i principa kojih bi se trebale pridržavati sve svjetske banke.“ (Gregurek i Vidaković, 2013., 402.) Znači, Baselski sporazumi su uveli elemente koji bi trebali osigurati bankovnu stabilnost.

Baselski odbor za superviziju banaka osnovan je od strane guvernera središnjih banaka Grupe deset zemalja (G-10) krajem 1974. godine. Poticaj nastanku su bili ozbiljni poremećaji na međunarodnim valutama i bankarskim tržištima. Izvorni cilj odbora je bio poboljšanje financijske stabilnosti uz pomoć nadzora nad međunarodnim bankama.

Basel I se prvenstveno koncentrirao na pokrivanje najopasnijeg kreditnog rizika i to uz pomoć mjere adekvatnosti kapitala banka (bit će detaljnije objašnjeno u daljnjem rad).

Basel I je postigao dobre rezultate pa se krenulo doradivati ga dalje. Basel II sporazum uključio je upravljanje sa još više rizika banaka, pa se koncentrirao na rizike koji se mogu ostvariti zbog ljudskih ili tehničkih pogrešaka, odnosno tržišne i operativne rizike. Basel III je pak nastao 2010. godine, nakon što je Financijska kriza poharala svijet, te su uočeni koji su još nedostaci bankarskog sustava koji tu krizu i njene rizike nisu mogli amortizirati.

2.2. KONTROLA BANKARSKOG SUSTAVA U HRVATSKOJ

Što se tiče kontrole bankarskog poslovanja, u Hrvatskoj je „u 2013. godini osnovano Vijeće za financijsku stabilnost, koje čine sljedeće institucije: Hrvatska agencija za očuvanje depozita (HAOD), Hrvatska narodna banka (HNB), Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA) i Ministarstvo financija. Primarni cilj Vijeća je oblikovanje makrobonitetne politike kako bi se pridonijelo očuvanju stabilnosti financijskog sustava Republike Hrvatske u cjelini, podržavajući na taj način održivi doprinos financijskog sustava gospodarskom rastu“ (HAOD službene stranice).

Makrobonitetne politike su politike koje promiču dobru praksu, što znači da potiču na ograničavanje preuzimanja rizika, a sagledavaju financijski sustav u cjelini, a ne samo jedan njegov dio.

Bankarski sustav je vrlo regulirana djelatnost upravo zbog velikog utjecaja na ukupno gospodarstvo zemlje. Jedna od funkcija HNB je supervizija banaka. To znači da su sve banke dužne slati redovna izvješća središnjoj banci koja na osnovu različitih informacija koje prima od banaka analizira ih te ako je potrebno poduzima korektivne mjere. HNB je zakonodavno tijelo i banke se moraju držati mjera koje im HNB propiše, jer u suprotnom mogu izgubiti dozvolu za rad. Na primjer, sve članove uprava svih banaka HNB mora potvrditi. Oni se svakih 3 godine moraju predstaviti HNB-u, moraju dati izvješće o programu što su postigli u prošlom mandatu (ako su ga imali), te koji im je plan za sljedeći mandat. HNB ih tada, na osnovu njihovog iskustva, rezultata koje su postigli, sklonost riziku i planova za budućnost odobrava ili ne. Nije neuobičajeno da neka osoba ne dobije odobrenje HNB za rad što znači da ne smije raditi na vodećoj poziciji u banci.

Također, članovi uprava banaka mogu snositi novčane kazne ili im se tokom mandata može uzeti dozvola za rad ako HNB procijeni da banka posluje nezakonski i ne poštuje propise.

Na službenim stranicama HNB-a se također navodi: „Pridonošenje stabilnosti ukupnoga financijskog sustava jedna je od važnih zakonom propisanih zadaća HNB-a. U skladu s time, HNB sustavno analizira sistemske rizike koji mogu ugroziti financijsku stabilnost i donosi mjere kojima nastoji spriječiti pojavu i širenje sistemskih rizika i ojačati otpornost ukupnoga financijskog sustava“.

Sistemska rizik je rizik od kolapsa cijelog sustava. Bankarski sustav ima najveći sistemski rizik, pošto se njegov negativni utjecaj može preliti na gospodarstvo, a zbog globalizacije i povezanosti svijeta na gospodarstvo cijelog svijeta. Tome se posvjedočilo u Financijskoj krizi 2008. godine kada su se u Sjedinjenim Američkim državama olako davali krediti koji dužnici nisu mogli vraćati i kada se taj sistem urušio, kao domino efekt prelio se po svim ostalim zemljama putem bankarskog odnosno financijskog sustava iz razloga što su sve banke svijeta na neki način povezane. Ekonomije svijeta su pak međuovisne sa bankama pa se kriza prelila i na njih. Odjednom više nije bilo novaca, kredita i svega što inače „hrani“ gospodarski sustav. Mnoge države morale su davati sredstva bankama da ne propadnu jer se procijenilo da bi to imalo još veću posljednicu za gospodarstvo.

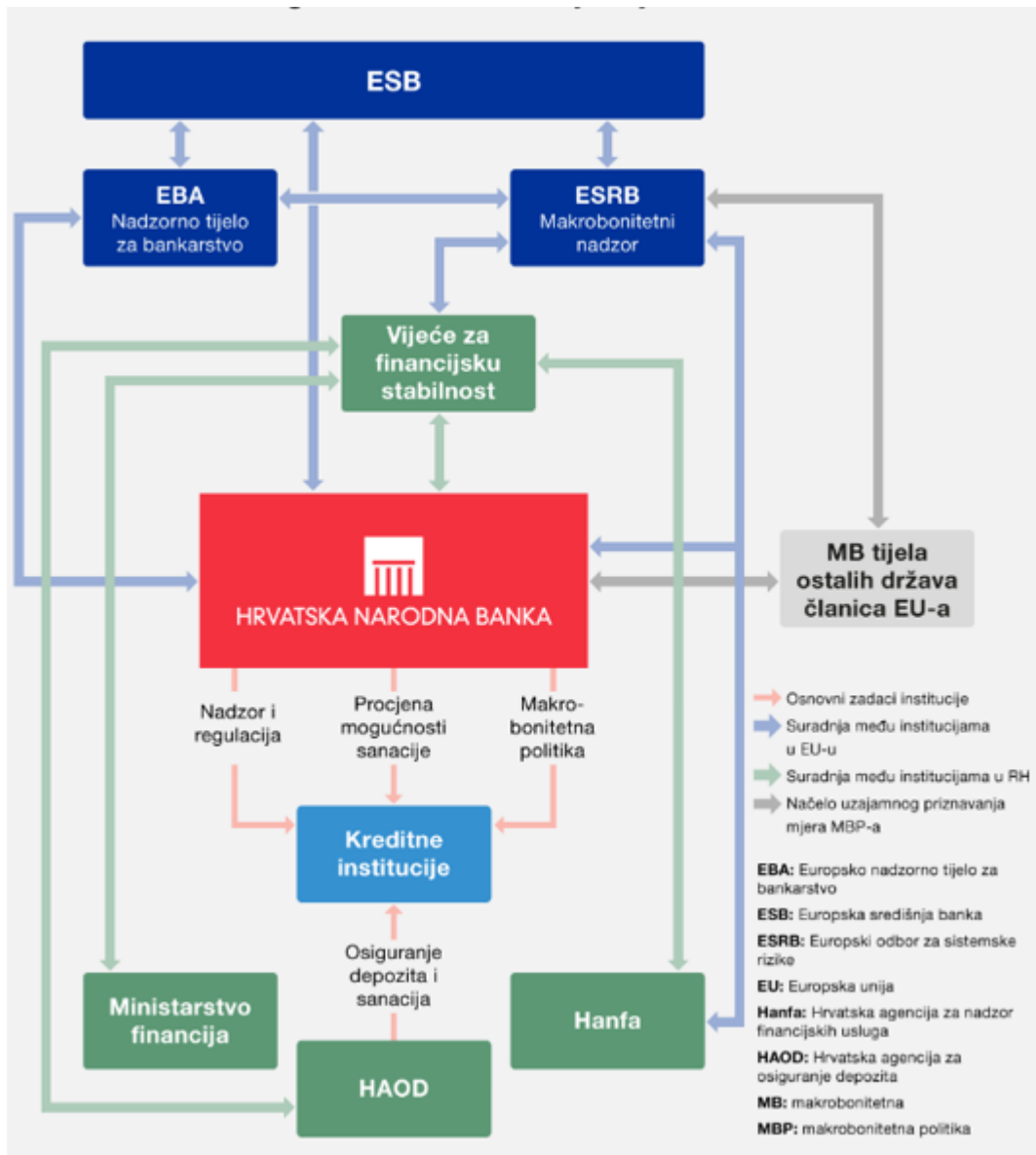
Sistemska rizici se mogu pojaviti zbog teških makroekonomskih šokova i financijskim neravnotežama, kao što su prekomjerni rast kredita, visoki stupanj zaduženosti i neusklađenost ročne strukture.

Prema Europskoj središnjoj banci postoje tri vrste makrobonitetnih instrumenata:

- mjere usmjerene na kapital (npr. adekvatnost kapitala)
- mjere usmjerene na dužnike (npr. naplata potraživanja)
- mjere usmjerene na likvidnost.

Svaka će biti detaljnije objašnjena u nastavku rada.

Slika 1. Uloga hrvatskih i europskih institucija u financijskoj stabilnosti bankarskog sustava

Izvor: Hrvatska Narodna Banka, službene stranice

Na službenim stranicama HNB-a također se navodi regulatorni okvir bankovnog sustava u Hrvatskoj koji je usklađen s regulatornim okvirom Europske unije čiji je Hrvatska član. Prema slici možemo primijetiti povezanost HNB-a s drugim institucijama koje aktivno sudjeluju i provode mjere kako bi bankarski sustav bio i ostao stabilan. Uz Hrvatsku agenciju za osiguranje depozita ima funkciju sanacije banaka. Također usko surađuje sa Hrvatskom agencijom za nadzor financijskih usluga (HANFA) kao i Ministarstvom financija. Kako su u Hrvatskoj sve banke, osim Nove hrvatske banke i Hrvatske poštanske banke, u vlasništvu stranih bankarskih grupacija, HNB mora usko surađivati sa središnjim bankama tih zemalja. Također, s obzirom

da se Hrvatska nalazi unutar Europske unije intenzivna je suradnja s Europskom središnjom bankom i Europskim odborom za sistemske rizike.

HNB također ima i druge instrumente ili mjere kojima može utjecati na funkcioniranje bankarskog sustava ako se dese poremećaji na tržištu ili da bi se spriječili poremećaji na tržištu. Jedna od tih mjera je monetarna politika kojima HNB regulira cijenu i količinu novca na tržištu. Kada je 2020. godine nastupila korona pandemija, došlo do *lockdowna*, odjednom su se gospodarstva svih zemalja usporila, mnoga poduzeća su se zatvorila, potrošnja se smanjila, banke su prestale davati kredite jer nisu znale tko će „preživjeti“ krizu i uspijet vraćati kredite. HNB je u tom periodu na tržište pustila četiri devizne intervencije u iznosu od 1,6 milijardi eura i spustila kamatne stope na kredite koje daje bankama što je bio signal bankama da ima dovoljno novca i da nastave posuđivati klijentima kako ne bi došlo do dugotrajnog usporavanja gospodarstva ili pak kolapsa.

Na službenim stranicama HNB-a navedeno je što se smatra sanacijom. „Sanacija je postupak restrukturiranja koje formalne institucije čija je to zadaća provode nad bankama ili investicijskim društvom u slučaju da se utvrdilo da navedeno društvo propada ili će najvjerojatnije propasti. Ono što je uvjet za spašavanje takvih društva je da je to u javnom interesu“. Primjera sanacija ima mnogo. Zbog financijske krize 2008. godine mnoge države su preko svojih institucija vršile sanaciju banaka kako iste ne bi propale i napravile veću štetu gospodarstvima.

Na službenim stranicama Ministarstva financija objašnjene su osnovne zadaće koje ima, a prvenstveno je stabilnost i povećanje gospodarskom rasta zemlje. To ponajviše osigurava kroz pripremu i provođenje fiskalne politike, ali i uz pomoć drugih alata kao što je upravljanje s proračunskim ulaganjima i njegova kontrola, planiranje i analiza likvidnosti u zemlji, izrada planova za financiranje javnih potreba, analiza makroekonomskih kretanja itd.

Osim banaka postoje mnoge financijske institucije koje spadaju u financijski sustav države te njih ne nadzire HNB već Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA). HANFIN djelokrug nadzora je širok te nadzire poslovanje burzi, investicijskih društava i izdavatelja vrijednosnih papira, brokera i investicijskih savjetnika, središnjeg klirinškog depozitarnog društva, društava za osiguranje, zastupnika i posrednika u osiguranju, društava za upravljanje investicijskim i mirovinskim fondovima, mirovinskih osiguravajućih društava, leasing društva i dr. Sve navedene institucije zajedno s bankama čine krvožilni sustav financija države.

Hrvatska agencija za osiguranje depozita (HAOD) upravlja sustavom osiguranja depozita u Hrvatskoj, što znači kada banka ode u stečaj onda HAOD preuzima obvezu isplaćivanja depozita štedišama te banke (s obzirom da su depoziti u Hrvatskoj osigurani).

Što se tiče Europske središnje banke (ESB) na službenim stranicama navedeno je to „središnja banka država Europske unije čija je valuta euro. Glavna zadaća ESB-a je održavanje stabilnosti cijena, a to čini tako što poduzima sve što je potrebno da inflacija ostane niska, stabilna i predvidljiva. Osim toga, zadaća ESB-a je da održava stabilnost cijena u europodručju te pridonosi sigurnosti i pouzdanosti europskog bankovnog sustava. Navedeno radi uz pomoć supervizije nad bankama europodručja. Financijska stabilnost znači da financijski sustavi mogu podnijeti razne šokove i krize bez većih poremećaja“.

Sljedeća bitna europska institucija za funkcioniranje bankarskog sustava u Europi je Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo (EBA). Na službenim stranicama EBA-e objašnjeno je da je „EBA neovisno tijelo čija je zadaća osigurati učinkovitu i dosljednu razinu bonitetne regulative (regulative vezane za sposobnost plaćanja i davanja kredita) te nadzora nad europskim bankama. Glavni ciljevi EBA-e su održavanje financijske stabilnosti u EU-u te osiguranje djelotvornosti i pravilnog funkcioniranja bankarskog sektora. EBA je dio Europskog sustava financijskog nadzora (ESFS). Glavna zadaća EBA-e je da, uz pomoć obvezujućih tehničkih standarda i smjernica koje spušta bankama, pridonese stvaranju jedinstvenih pravila funkcioniranja u području bankarstva. Jedinstvena pravila trebaju pružiti usklađenja bonitetnih pravila za sve banke u EU i pomoći u stvaranju jednakih uvjeta poslovanja te pružiti visoku zaštitu štedišama, ulagačima i potrošačima.“

Također bitna i značajna institucija za stabilno funkcioniranje sustava je Europski odbor za sistemske rizike (ESRB) osnovan je 2010. godine. Na službenim stranicama su navedeni ciljevi ESRB-a, a oni su „nadziranje financijskog sustava EU te sprječavanja i smanjivanja sistemskih rizika. ESRB je odgovoran za makrobonitetni nadzor nad financijskim sustavom EU-a te sprječavanje i smanjivanje sistemskog rizika. Stoga ima široko područje djelovanja, koje obuhvaća banke, osiguravatelje, upravitelje imovinom, infrastrukturu financijskih tržišta te druge financijske institucije i tržišta. ESRB u provedbi makrobonitetnih zadaća prati i procjenjuje sistemske rizike i po potrebi objavljuje upozorenja i preporuke“.

3. RIZICI U BANKOVNOM SUSTAVU

Rizik je vjerojatnost nastupanja štetnog događaja. Može prijetiti u bilo kojem segmentu ljudskog života, no može ga se identificirati i izbjeći ili ublažiti njegove posljedice ako se njime upravlja. Pojam rizika ima nekoliko značenja (Kundid, Petra. Upravljanje rizicima u bankovnom sustavu. Diss. RRiF College of Financial Management, 2018.) :

- općenito značenje je u smislu da upućuje na opasnost od nastupa nekog događaja koji se nije očekivao i od kojega je nastala šteta ili gubitak,
- u poslovnom životu poduzeća može biti uzrokovan lošim odlukama i zakazivanjem ljudskog faktora ili nekim nepredvidivim događajem
- u području poslovnih financija je opasnost da posao prouzroči gubitak u financijskom poslovanju,
- u smislu osiguranja od opasnosti koje obavlja određena osiguravajuća institucija.

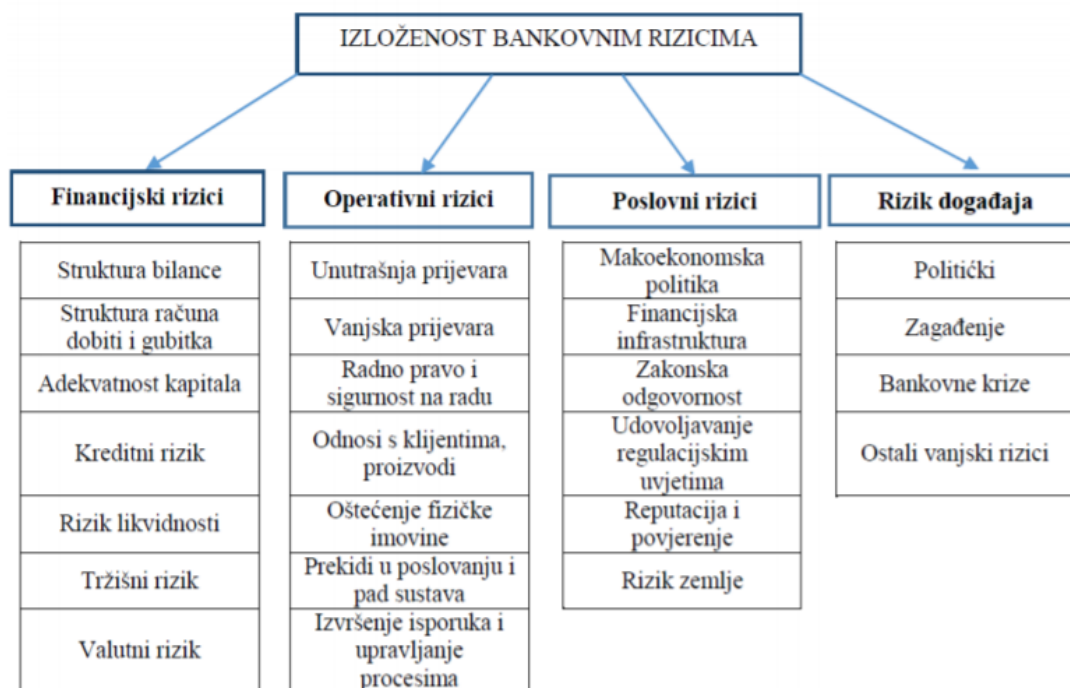
U nastavku će biti pojašnjena izloženost banaka riziku, analize kojima se mjere rizici te procjena i upravljanje rizicima.

3.1. IZLOŽENOST BANAKA RIZIKU

S obzirom da stabilnost bankarskog sustava utječe na stabilnost gospodarstva, bitno je da banke procjenjuju moguće rizike u poslovanju te njime upravljaju, kako ne bi došlo do većih poremećaja. Također, banke kao i sva ostala poduzeća na tržištu žele poslovati s dobitkom pa i zbog toga im je u interesu da uspješno upravljaju rizicima.

Postoje različite vrste rizika, a u nastavku su prikazani neki od mogućih.

Slika 2. Izloženost bankovnim rizicima

Izvor: Greuning i Brajović Bratanović, 2006, 25.

Iz slike je vidljivo da postoje mnoge vrste rizika. Banka mora sve rizike pratiti i kvantificirati, što znači mjeriti mogućnost njihove pojave i troškove koji bi nastali u slučaju da se rizik desi.

Vrste i objašnjenja određenih rizika su sljedeća (Gregurek i Vidaković, 2013, 359-360):

- Strateški rizik je potencijalni utjecaj na dobit ili kapital banke koji proizlazi iz nepovoljnih odnosno pogrešnih poslovnih odluka. Strateški rizik je vezan na način vođenja i upravljanja bankom te svim aspektima bankarskoga poslovanja.
- Reputacijski rizik je rizik od gubitka povjerenja u banku nastao kao rezultat nepovoljnog javnog mišljenja. Odnosi se na rizik od gubitka reputacije koje banka može snositi zbog neuspjeha u načinu komunikacije s javnošću. Ovaj rizik može dovesti banku do problema jer klijenti banke gube povjerenje u sposobnost banke da adekvatno upravlja sredstvima klijenata iako banka možda uopće nema problema u upravljanju tim sredstvima.
- Kreditni rizik je rizik gubitaka koji nastaje ako dužnici ne ispunjavaju svoje financijske obveze prema banci. Kreditni rizik znači da će se plaćanje dužnika odgađati od

dogovorenog roka vraćanja ili možda dužnik uopće neće vratiti posuđena sredstva od banke jer je u međuvremenu propao.

- Rizik likvidnosti je rizik gubitka koji proizlazi iz nemogućnosti da banka podmiri svoje financijske obveze. Povezan je s ročnom strukturom banke te predstavlja sposobnost banke da planira i kontrolira vlastite novčane tijekove (koliko novaca mora imati u svakom trenutku da bi podmirila obveze koje joj dospijevaju).
- Kamatni rizik proizlazi iz potencijalnih promjena kamatnih stopa. S obzirom na vrstu kamatne stope (fiksna ili varijabilna), banka je suočena s mogućnošću da promjena tih stopa može dovesti do promjena u planiranim prihodima i rashodima banke. Kamatne stope se na primjer mogu mijenjati jer se mijenja kamatna stopa zemlje (zbog promjene rizičnosti zemlje), ili zato što druge banke spuštaju svoje kamatne stope pa mora i dana banka i dr.
- Rezidualni rizik je rizik gubitka koji proizlaze iz kreditnog rizika koji nije pravilno procijenjen te kada kontrola kreditnoga rizika i tehnike mjerenja kreditnoga rizika nisu adekvatne.
- Rizik države je rizik zbog promjena gospodarstva i stabilnosti zemlje u kojoj banka posluje. Rizik države ne proizlazi samo iz mogućnosti naplate plasmana nego i iz provedivosti sporazuma ili pravnim zaštite određene države.
- Rizik pozicije je rizik gubitka koji proizlazi iz promjene cijene financijskih instrumenata (udjela, dionica, obveznica, kredita i drugo).
- Valutni rizik je rizik promjene valutnih tečajeva koji pak utječu na promjene neto tijeka novca poduzeća ili banke. Najšokantniji primjer se desio 2015. godine kada je iznenadna intervencija Švicarske narodne banke izazvala nagli pad vrijednosti od 30% eura naprema švicarskom franku (CHF) u svega pola sata.
- Operativni rizik je rizik gubitka koji proizlazi iz neprimjerenih internih procesa, pogrešaka zaposlenika, propusta u sustavima banke ili zbog nekih vanjskih događaja. Između ostalog obuhvaća pravni rizik koji se definira kao rizik od gubitka nastalog zbog optužbe ili zbog novčane kazne i sankcije koje proizlaze iz parnica ili nekog drugog postupka a koji je nastao zbog povrede ugovorne ili zakonske obveze. Operativni rizik uključuje rizik gubitka koji proizlazi iz uporabe informacijske tehnologije, a s obzirom da se danas sve obavlja pomoću softverskih sustava, ovaj rizik je velik.

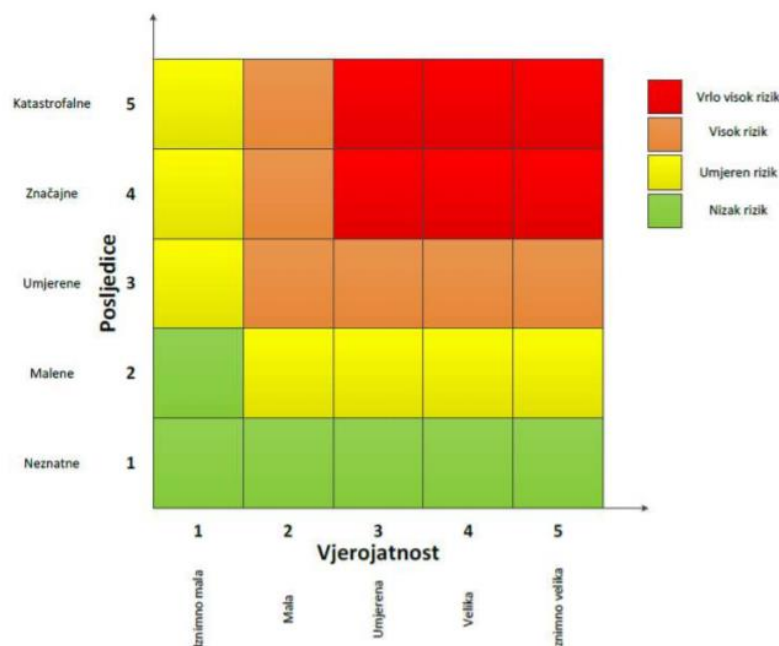
Prema istraživanjima Svjetske banke u 90% slučajeva, propast banke nastaje radi izloženosti kreditnom riziku, odnosno nemogućnosti dužnika da vraćaju posuđeni novac od banaka (Pendl i Piswanger, 2020.).

Sve banke su istovremeno izložene svim rizicima, koji nastaju interno i eksterno na tržištu. Moraju ih neprestano pratiti i procjenjivati te naći mjere koje bi ih umanjile ili potpuno poništile. To se zove upravljanje rizicima. „Upravljanje rizicima je skup postupaka, metoda i politika za utvrđivanje, mjerenje, procjenjivanje, ovladavanje i praćenje rizika, uključujući i izvješćivanje o rizicima kojima je banka izložena ili bi mogla biti izložena u svojem poslovanju.“ (Gregurek i Vidaković, 2013., 359).

3.2. KVALITATIVNA I KVANTITATIVNA ANALIZA RIZIKA

Rizici se mjere pomoću kvalitativne i kvantitativne analize. Kvalitativnom analizom se pokušava definirati koji su najveći rizici, koja je vjerojatnost njihovog događaja te kolika je moguća šteta ako se rizik ostvari. Kvalitativnu analizu rizika je najbolje prikazati grafički kao što je navedeno u nastavku.

Slika 3. Kvalitativna analiza rizik

Izvor: HANFA – Matrica rizika za potrošače

Matrica rizika se sastoji od horizontalne osi na kojoj su naznačeni stupnjevi vjerojatnosti nastupa rizika, od iznimno male vjerojatnosti, pa male, umjerene, velike te iznimno velike vjerojatnosti. Na okomitoj osi se nalaze stupnjevi posljedica u slučaju nastanka rizika koji se pak stupnjevuju od neznatne posljedice, pa malene, umjerene, značajne i katastrofalne.

Svi rizici se subjektivno procjenjuju i stavljaju u matricu prema procjeni vjerojatnosti da li će se desiti i posljedice koje bi mogli izazvati. Ako je neki rizik vrlo vjerojatan da će se desiti, ali je posljedica neznatna, onda se stavlja u zeleno polje. Ako je na primjer vjerojatnost umjerena, a posljedica mala onda se stavlja u žuto polje koje predstavlja umjereni rizik. Ima rizika koji bi mogli imati katastrofalnu posljedicu, ali je vjerojatnost iznimno mala da se desi (to bi mogao biti primjer rata), pa se također stavlja u umjereni rizik. Ako je pak vjerojatnost velika i posljedica značajna onda se stavlja u vrlo visok rizik.

Nakon što se napravi kvalitativna analiza, prelazi se na kvantitativnu. Kvantitativnom analizom se želi izračunati koliko novaca bi banka izgubila u slučaju da se rizik ostvari. S obzirom da može postojati vrlo velik broj rizika kvantitativna analiza se ne radi za niske rizike pa ponekad ni za umjerene rizike. Za visoke i vrlo visoke rizike potrebno ju je napraviti. Postoji više metoda koje se koriste u kvantitativnoj analizi koje služe da bi se došlo do numeričke vrijednosti gubitka koji bi nastao da se određeni rizik ostvari. Radi se uglavnom o sofisticiranim metodama koje koriste softverske programe koji izračunavaju iznos troška u odnosu na varijable koje im se unesu.

Rizike znači najprije treba identificirati onda ih je potrebno izmjeriti i na kraju je bitno strukturirano izvještavati o njima kako bi menadžment mogao donositi odluke koje će dovesti do smanjenja rizika kojima je banka izložena. Neke rizike je jednostavno identificirati, dok neke nije. Isto tako neke rizike je jednostavno kvantitativno mjeriti, dok neke je izrazito zahtjevno. Na primjer reputacijski rizik je teško kvantificirati. Ako neka banka izgubi na povjerenju, nije lako izračunati ponašanje ljudi, hoće li povući svoje depozite iz te banke ili neće htjeti uzimati kredite kod te banke, već će radije ići u konkurentsku banku itd.

Da sumiramo, upravljanje rizikom ima sljedeće korake (Pendl i Piswanger, 2020):

- Identifikacija rizika,
- mjerenje rizika,
- ublažavanje rizika,
- prihvaćanje rizika,
- provedba korektivnih mjera,

- prijenos rizika (eksternalizacija) i
- neprihvatanje (izbjegavanje) aktivnosti (u slučaju kad bi mali gubitak nastao ako se rizik ostvari).

Postoje različiti načini postupanje sa rizicima jednom kada ih se detektira, kao na primjer (Središnja agencija za financiranje i ugovaranje, 2012.):

- izbjegavanje rizika – može značiti promjenu aktivnosti ili kompletnu obustavu nekih aktivnosti, restrukturiranje ili promjenu tehnologije,
- prihvaćanje rizika – dešava se kada posljedice nisu značajne ili vjerojatnost nije velika pa bi korektivne mjere bile skuplje nego da se rizik ostvari,
- transfer rizika – najčešći primjer je kada se plati premija osiguranja u slučaju ako se rizik ostvari. U tom slučaju osiguravajuće društvo podmiruje štetu. Na primjer, u slučaju krađe, novac u bankama je osiguran te će osiguravajuće društvo nadoknaditi nastalu štetu banci.
- Umanjenje rizika – poduzimanje koraka da se vjerojatnost ili posljedica rizika ublaži. Primjer može biti uvođenje automatizacije u poslovanje, na primjer bankar ne broji novac ručno nego se novčanice stavljaju u aparate za brojanje novca pa je vjerojatnost pogreške manja.

3.3. PROCJENA I UPRAVLJANJE KREDITNIM RIZIKOM

U banci postoji mnogo stručnjaka, tehnologija i odjela koji se bave procjenama različitih rizika kako bi bili usklađeni sa regulativom i banku sačuvali od gubitaka te. Kako banke najviše propadaju zbog kreditnog rizika procjena rizika klijenata kojima se daju krediti je jedna od najbitnijih procjena. Banke na osnovu informacija koje mogu dobiti pokušavaju utvrditi sposobnost i spremnost poduzeća ili fizičke osobe da može vratiti primljen novac od banke u dogovorenom roku (Ribić, 2011., 107). Kako bi banka što bolje procijenila potencijalnog dužnika traži da joj dostavi dokumentaciju za utvrđivanje kreditne sposobnosti, kao na primjer (Privredna banka Zagreb, 2023):

- Potvrda poslodavca o zaposlenju,
- Platne liste za zaposlenike (zadnja 3 mjeseca) ili odresci mirovine za umirovljenike,
- JOPPD obrazac - izvješće o primicima, porezu na dohodak i prirezu te doprinosima za obvezna osiguranja,

- ovjerena potvrda o visini dohotka ili dobiti izdana od strane Porezne uprave za obrtnike,
- i drugo.

Osim toga, banka provjerava trenutne obveze svakog klijenta u Hrvatskom Registru Obveza po Kreditima (HROK-u). HROK je nastao na inicijativu najvećih banaka u Hrvatskoj gdje si banke međusobno šalju informacije koliko je klijent dužan u nekoj drugoj banci i da li je ikada imao kašnjenja u vraćanju danih kredita, kartica itd. Klijenti koji su u prošlosti imali kašnjenja, automatski se uvrštavaju u rizičniju skupinu klijenata i moraju plaćati radi toga veću kamatu ili im banka uopće neće dati kredit ako ih procjeni da su prerizični.

Znači za procjenu kreditnog rizika klijenta banke procjenjuju koliko prihoda klijent ima (s kojim će moći vraćati kredit) ali i koliko postojećih obveza klijent ima. Također, postoji minimum koji klijentu mora ostati za život, te banka i taj iznos mora uzeti u obzir prije odobravanja kredita. Na osnovu tih informacija, kao i nekih drugih, na primjer u koliko sigurnom i profitabilnom poduzeću klijent radi, banke procjenjuju rizičnost klijenta. Nisko rizični klijenti, sa visokim primanjima i malim obvezama, koji rade u dobrim i sigurnim poduzećima će dobiti kredit s nižom kamatnom stopom, dok rizičniji klijenti koji imaju manja primanja ili možda imaju puno obveza će dobiti manji iznos kredita koji će trebati vraćati kroz duži period vremena te će morati plaćati veću kamatu. Možda uopće neće dobiti kredit od banke jer ih banka smatra kreditno nesposobnima vraćati kredit ili ih smatra prerizičnima jer rade u poduzeću koje loše posluje ili su imali povijest kašnjenja u vraćanju svojih obveza itd.

Svaka banka ima različitu sklonost prema riziku. Neke banke će dati kredit rizičnom klijentu dok druge neće. „Sklonost preuzimanju rizika je razina rizika kojeg banka smatra prihvatljivim za preuzeti, a kako bi ostvarila svoju poslovnu strategiju i tržišne ciljeve. Sklonost preuzimanju rizika obuhvaća određivanje namjere za preuzimanje rizika i određivanje tolerancije prema riziku u smislu određivanja razine rizika koji kreditna institucija smatra prihvatljivim“ (Pendl i Piswanger, 2020.). Nekada su banke bile više sklone riziku što znači da su mnogim klijentima davale olako kredite. Nakon Financijske krize iz 2008. godine banke su postrožile procjene kreditnog rizika i općenito su postale manje sklone riskirati da li će im klijent moći vraćati posuđena sredstva. Financijska kriza 2008. godine je upravo nastala zbog toga što su američke banke bile jako sklone riziku te su davale kredite mnogima, koji su bili sposobni vraćati ih i onima koji nisu.

3.4. PROCJENA I UPRAVLJANJE OPERATIVNIM RIZIKOM

Kao što je već spomenuto, operativni rizik postoji zbog ljudskih pogrešaka koje se mogu desiti u radu ili zbog propusta tehnoloških rješenja, zbog kojih banka može snositi troškove, u obliku kazni, ili gubitka klijenata i drugo.

Primjer ostvarenog operativnog rizika desio se u Riječkoj banci 2002. godine, kad je devizni diler Eduard Nodilo sklapao štetne ugovore i krivotvorio isprave te je banku oštetio za 477 milijuna kuna i umalo je upropastio (Presuda Vrhovnog suda, 2008.). Nakon toga su uspostavljene bolje kontrole u banci koje nisu dozvolile da jedna osoba može raditi toliko poslova u banci, a da ju nitko (niti osoba, niti automatski sistem) ne kontrolira.

Operativnim rizikom upravlja se u skladu s pravilima, propisima i direktivama koje donose regulatorna tijela i koje donosi banka. Jedan od propisa je da se poslovni procesi moraju odvojiti od nadzornih procesa. Znači treba biti propisano koje radno mjesto radi koji posao i ne smije raditi druge poslove, te treba postojati netko drugi koji se bavi kontrolom napravljenog posla. U praksi je to čest primjer takozvane kontrole „4 oka“. To znači da jedan bankar napravi određeni posao i potpiše ugovor a druga osoba, najčešće njegova nadređena osoba kontrolira ugovor i da drugi potpis. Svi ugovori koji se potpisuju u banci i daju klijentima obavezno moraju sadržavati dva potpisa zaposlenika banke, inače nisu pravovaljani. Također, unutar svake banke je propisano koji odjeli moraju dati suglasnost za na primjer odobrenje i isplatu kredita klijentu. Nikada samo jedan odjel ne daje suglasnost, već više njih.

Ti odjeli svatko iz svoje perspektive moraju prije toga sagledati zahtjev i dozvoliti da se odobri i isplati. Također, sva se odobrenja koji su odjeli dali moraju čuvati da se uvijek može kontrolirati tko je što napravio, a tko je odobrio.

Unutar operativnog rizika procjenjuje se i rizik gubitka koji proizlazi iz uporabe informacijske tehnologije, a s obzirom da se danas sve radi s pomoću softvera, ovaj rizik je velik. Tehnologija i internet omogućili su nastanak digitalnog poslovanja. Digitalno poslovanje (npr. *web shop*) su prihvatile sve djelatnosti, te na kraju i bankarski sustav. U bankarskom sustavu pošto je potrebno upravljati mnogim rizicima i vrlo je zakonski regulirano, postoji puno pravila i mjera kojih se treba pridržavati, pa je zbog toga digitalizacija išla sporijim tempom nego kod ostalih gospodarskih grana. Prije svakog uvođenja nekog inovativnog proizvoda mora se dokazati da je pouzdan za klijente i za gospodarstvo u cjelini kako bi se mogao uvesti na tržište i to HNB mora odobriti.

Digitalizacija je krenula 1980-tih godina kada se u banke uvelo elektroničko bankarstvo. Također, u tom periodu banke su sve više automatizirale svoje interne procese, znači prenosili su odgovornost sa zaposlenika na tehnološki odnosno elektronički sustav. Razvile su se kreditne kartice i internet bankarstvo, a pojavili su se i novi kanali distribucije usluga klijentima od kojih je trenutno najpopularniji mobilno bankarstvo. Nove generacije milenijaca, odrasloj u doba pametnih telefona, očekuju funkcionalnost, jednostavnost, mobilnost, dostupnost 24/7 i brzinu. Istraživanja pokazuju da i prije korona krize svaki treći Hrvat je koristio internet bankarstvo i plaćao račune putem aplikacija (Kolaković 2010., 117).

Budući da je digitalno poslovanje bez primjene informacijske i komunikacijske tehnologije nezamislivo, nužno je da zaposlenici imaju informacijska znanja i da imaju sofisticiranu tehnologiju s kojom brzo rješavaju zadatke. Razlika u poslovanju se može zamisliti unazad 30-tak godina kada je neki zaposlenik sve morao pisati na ruke ili danas kada kompjuter može „izbaciti“ tisuće podataka u sekundi, izračunati ih, procijeniti i dati razne odgovore. „Daljnjim razvojem došlo je do pojave različitih usluga „u oblaku“ (engl. Cloud Computing). „Oblak“ predstavlja koncept raspodjele i pohrane elektroničkih podataka na poslužiteljima koji se nalaze na drugim lokacijama odnosno nisu u vlasništvu banke. Banka iznajmljuje, putem interneta kao platforme, digitalni prostor za pohranu raznih dokumenata i aplikacija. Infrastrukturu čini „oblak“, a korisnik odlučuje o kojim odgovornostima će voditi sam brigu, a koje odgovornosti će prebaciti na pružatelja usluge. Prednost računalstva u „oblaku“ je što banka nema potrebu kupovati razne hardvere i servere što joj značajno smanjuje materijalne troškove. Znači dolazi do optimiziranja u poslovanju poduzeća i smanjivanja troškova.

Nedostatak je sigurnost, s obzirom da netko drugi upravlja podacima banke. (Jaranović, 2015., 1.) Trenutno HNB dozvoljava da hrvatske banke imaju poslužitelje u oblaku sa sjedištem u Europskoj uniji (EU) jer ih smatra sigurnijima, te u slučaju da se rizik ostvari pretpostavlja se da se može pravno riješiti sanacija štete.

Do korona pandemije, digitalizacija bankarstva je bila poželjna, a nakon korone ona je postala uvjet da bi banke opstale ili barem uspješno poslovale na tržištu. Na temu ispitivanja razine digitalnog bankarstva u 2020., što se radi u bankama kako bi unaprijedile digitalno poslovanje sljedeći su odgovori (Deloitte (2020):

- 34% banaka je implementiralo end-to-end proces kod nekih svojih proizvoda – znači od početka do kraja digitalni proces (na primjer otvaranje računa putem mobilne aplikacije, bez potrebe dolaska u fizičke poslovnice banke),

- 25% je omogućilo rezerviranje termina klijentima, također putem mobilne ili elektroničke aplikacije, za dolazak u banku u točno određeno vrijeme, kako klijenti ne bi trebali čekati red,
- 18% je implementiralo mogućnost bezkontaktnog plaćanja čip karticom ili mobitelom,
- 41% ih je povećalo limit na beskontaktna plaćanja.

Sve te nove mogućnosti stvaraju nove rizike. Na primjer većina banaka je u zadnjih par godina omogućila da se novi klijenti identificiraju na daljinu (putem mobitela) i da više ne trebaju doći u fizičku poslovnicu banke kako bi isto napravili, a što im je preduvjet za otvaranje računa. To znači da agent banke ili softver procjenjuje radi li se o pravoj osobi za koju se osoba predstavlja, je li ta osoba ima pravu osobnu iskaznicu i dr. Hakerski napadi i njihove softverske aplikacije su danas toliko napredovale da su ti napadi ozbiljni i banke ih moraju uzeti u obzir te redovno izvještavati HNB kako se od njih štite. Primjer je *deep fake attack*, softver pomoću kojeg osoba dok je na video pozivu mijenja konture lica i prikazuje se kao druga osoba. Iz tog razloga je informacijska sigurnost jedna od najtraženijih poslova koje banke i ostala uspješna, digitalna poduzeća traže (Liščić, 2023.).

4. OSNOVNI ODRŽIVI ELEMENTI BANKOVNE STABILNOSTI

Neki od osnovnih održivih elemenata osiguranja bankarske stabilnosti su sljedeći:

- Osiguranje depozita,
- Adekvatnost kapitala,
- Osiguranje likvidnosti,
- Naplate potraživanja,
- i drugi.

Svaki će zasebno biti objašnjen u nastavku.

4.1. OSIGURANJE DEPOZITA

Osiguranje depozita znači osiguranje štednih uloga građana i poduzeća koje drže u bankama. Osiguranje depozita se prvi put pojavilo 1933. godine u SAD nakon Velike depresije koja je zahvatila Ameriku 1929. i trajala do 1933. godine. U tom periodu je propalo oko 9000 banaka, nacionalno gospodarstvo se urušilo te se pojavila masovna nezaposlenost i deflacija. Navedeni nacionalni sustav osiguranja depozita zvao se Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC) (Suljić Nikolaj, Olgić Draženović i Drezgić, 2019, 70). Danas se sustav osiguranja depozita koristi u većini zemalja. Bez obzira što su banke dužne da upravljaju rizikom, u ovom slučaju državne institucije preuzimaju dodatnu funkciju osiguranja, kao zadnju barijeru da se ne bi desila propast banke koja bi rezultirala da štediše izgube svoju ušteđevinu. Taj osjećaj sigurnosti je bitan štedišama u vrijeme kada sve dobro funkcionira na tržištu, ali pogotovo kada nastupi kriza da ne nastane panika pa da svi pohrle u banku po svoju ušteđevinu (tzv. *bank run*). Teoretski da se to desi nastao bi veliki problem jer banke depozite od štediša ne drže 100% kod sebe već iz tih sredstava daju drugim klijentima kredite, pošto se pretpostavlja da nikad svi štediše neće u isto vrijeme doći podignuti svoje depozite.

U svakom slučaju, na službenim stranicama HAOD je navedeno da u Hrvatskoj „Sustav Osiguranja Depozita (SOD) omogućuje zaštitu deponenata (štediša) od gubitka njihovih depozita u slučaju propasti banke. Članice SOD-a su sve banke koje su od Hrvatske narodne banke (HNB) dobile odobrenje za rad“.

„Funkcije SOD-a su sljedeće (službene stranice HAOD):

- isplata deponenata u slučaju propasti banke,
- financiranje sanacije banaka kako bi se depoziti zaštitili,
- upotreba raspoloživih sredstava za ostale mjere potrebne radi sprječavanja propasti banaka“.

U slučaju da banka propadne iz sredstava SOD se podmiruju sljedeći štediši:

- fizičke osobe,
- poduzeća,
- neprofitne organizacije,
- jedinice lokalne i regionalne samouprave.

Za sve navedene subjekte maksimalni iznos osiguranog depozita je 100.000,00 eura po banci u kojoj drži štednju (depozit). Znači ako bilo koji od navedenih štediša u konkretnoj banci imao novaca na računu i na štednji preko 100.000 eura, samo do iznosa 100.000 eura će mu Hrvatska agencija za osiguranje depozita vratiti. Ako su imali manji iznos od navedenog, dobit će upravo toliko. Ako je štediša imao po 100.000 eura u više banaka, u svakoj banci (u slučaju da više banaka propadne) im je iznos osiguran i toliko će sredstava dobiti nazad.

Ako neka druga banka ima depozit kod banke koja je propala taj depozit nije osiguran, što znači da banci štediši SOD neće isplatiti sredstva. Isto vrijedi za osiguravajuća društva, mirovinske fondove, investicijska društva i druge.

SOD dobiva sredstva s kojim može isplatiti štediši iz sljedećih izvora (Zakon o sustavu osiguranja depozita, 2022.):

1. „inicijalne naknade koje su kreditne institucije (banke) obvezne uplatiti radi uključivanja u sustav osiguranja depozita (u iznosu 0,3% vrijednosti svog kapitala),
2. premije za osigurane depozite koje su kreditne institucije dužne plaćati u skladu s odredbama ovoga Zakona
3. povrat sredstava iz stečajnih postupaka i postupaka prisilne likvidacije nad kreditnim institucijama po osnovi isplate obeštećenja
4. sredstva od naplate preuzete imovine kreditnih institucija nad kojima je otvoren stečajni postupak
5. prihodi od ulaganja sredstava Fonda osiguranja depozita
6. potraživanja za neopozive obveze plaćanja i
7. ostali izvori“.

U slučaju da neka banka ne daje zakonski predviđena sredstva Agenciji za osiguranje depozita, HNB joj ima pravo oduzeti dozvolu za rad.

4.2. ADEKVATNOST KAPITALA

Sljedeći element bankovne stabilnosti i mjera zaštite od rizika koje je uveo Basel I 1988. godine je adekvatnost kapitala. Da bi banka imala dovoljno sredstva kojima će podmiriti štediše čak i u slučaju stečaja, mora imati dovoljno kapitala. „Baselski sporazum je uveo standard adekvatnosti kapitala koji se zasniva na rizično ponderiranoj strukturi aktive banke i izvanbilančnih stavaka, a koji osigurava održavanje adekvatnog iznosa kapitala i rezervi u cilju zaštite od solventnosti.“ (Greuning i Brajović Bratanović, 2006, 103.). Solventnost znači da je banka sposobna svoje obveze podmirivati u roku. Da bi to bilo moguće banka se ne smije previše zaduživati, jer u slučaju da se desi određeno pogoršanje na tržištu prevelika zaduženost bi ju mogla dovesti u probleme. Znači bitno je da ima dovoljno vlastitog kapitala iz kojeg se financira a ne da se previše financira iz obveza. Slično je sa građanstvom. Dobro je da osoba ima štednju jer u slučaju da se desi neka kriza, ili na primjer osoba izgubi posao, ako ima novaca sa strane na štednji može ne raditi par mjeseci i prebroditi krizu. Prema tome, adekvatno kapitalizirane banke pružaju zaštitu od kratkoročnih kriza na tržištu. Dovoljno kapitala je kao sigurnosna mreža za različite rizike kojima je banka izložena. Kapitalom se mogu podmirivati različiti gubitci, bez da to ima posljedice nepovjerenja štediša u banku.

Definiranje bankovnog kapitala kroz okvir Basel I provodi se kroz dva stupa (Radman Peša, Zubak i Mitrović, 2015., 98.):

- Prvi stup (engl. Tier 1, osnovni kapital ili kapital 1. reda) čine manje likvidni oblici kapitala, odnosno kapital s nižim prioritetom otplate u slučaju insolventnosti banke. To je kapital koji ima veću sposobnost da apsorbira gubitke imovine jer se sastoji od temeljnog kapitala.
- Drugi stup (engl. Tier 2, dopunski kapital ili kapital 2. reda) kapitala obuhvaća ostale, manje pouzdane, oblike kapitala kao što su subordinirani dug i rezerve koje banka drži za slučaj nemogućnosti naplate izdanih potraživanja. Prema strukturi kapitala, kapital kojeg čini drugi stup (Tier 2) lošije je kvalitete nego kapital prvog stupa (Tier 1), jer dopušteno uključuje i zaduženje banke.

S Baselskim sporazumom se prvi put na međunarodnoj razini krenulo u upravljanje rizika banaka. Basel I je ponajviše bio koncentriran na osiguranje kreditnog rizika dok je Basel II još dodao adekvatnost kapitala za podmirenje tržišnih i operativnih rizika.

Sporazum Basel II iz 2004. godine zasnovan je na tri stupa (Božina Beroš, 2015, 132.):

- Stup 1 sadržava minimalni zahtjev adekvatnosti kapitala u odnosu na tri vrste rizika: kreditni, tržišni i operativni rizik,
- Stup 2 sadržava odredbe vezane za postupak supervizije i obveze javnog objavljivanja bonitetnih informacija za banke te odredbe glede postupka upravljanja rizikom,
- Stup 3 sadržava odredbe koje se odnose na tržišnu disciplinu i objavu informacija kako bi se olakšala usporedba između različitih banki, a s obzirom na adekvatnost kapitala.

2008. godine desila se diljem svijeta Financijska kriza. Iako je imala jak utjecaj na sva gospodarstva svijeta, sigurno bi imala još i više da nisu prethodna dva Basel sporazuma donesena i da banke nisu bar donekle bile osigurane dobrom adekvatnošću kapitala. No, s obzirom da Baselski sporazumi nisu spriječili krizu, krenulo se na Basel III sporazum koji bi trebao osigurati bankarski sustav pa prema tome i gospodarstva diljem svijeta od rizika i takvih velikih posljedica koje krize donesu.

Prema godišnjim izvješćima na službenim stranicama HNB-a mogu se naći stope adekvatnosti kapitala svih banaka po godinama, pa je tako iznosila:

- u 2000. godini 21,3%,
- u 2005. godini je pala na 13,42%,
- u 2010. godini je iznosila 18,36% (promjena je nastala zbog promjene metode izračuna),
- u 2015. godini je iznosila 20,9%,
- u 2020. godini je iznosila 24,9%.

Potrebna stopa adekvatnosti kapitala je prema Baselu najprije iznosila 12% te je u 2014. godini smanjena na 8%. Prema tome hrvatske banke su uvijek imale više nego dovoljan omjer adekvatnosti kapitala. Na službenim stranicama HNB-a se također navodi da sa svojih 25% Hrvatska je među deset najbolje kapitaliziranih bankarskih sustava na svijetu. Zbog toga su hrvatske banke spremne odgovoriti na nepredviđene izazove. Nakon financijske krize koja je počela 2008. godine hrvatske banke su bile jedne od rijetkih banaka u Europi koje nisu koristile državne pomoći.

Osiguravanje stope adekvatnosti kapitala banke definiraju kroz strategiju praćenja rizika, potrebe za ranim otkrivanjem odstupanja rizika od planiranih veličina, pokretanjem odgovarajućih pravovremenih protumjera te procjenom budućih, potencijalnih rizika.

4.3. OSIGURANJE LIKVIDNOSTI

U periodu od 1995.-1996. godine HNB je izvršio sanaciju četiri banke u iznosu od oko 473 milijuna američkih dolara kako ne bi propale. To su bile Slavonska, Splitska, Riječka banka i Privredna banka Zagreb. U periodu od 1998.-1999. godine u Hrvatskoj je propalo čak 14 banaka i štedionica. Svima je okidač bio problem s likvidnošću, dok druge nisu propale, ali su imale značajne gubitke (Šverko, 2019.). Radi se o sljedećim bankama: Glumina banka, Gradska banka, Ilirija banka, Komercijalna banka, Neretvanska gospodarska banka, Promdei banka, Županjska banka, Agroobrtnička banka, Cibalae banka, Hrvatska gospodarska banka te Trgovačko-turistička banka.

U izvješću HNB-a tadašnji guverner je izvijestio da je jedan od razloga propasti banaka bio što je na čelu njih bio kadar koji nije bio sposoban voditi banke, jer tada HNB nije davao suglasnost za članove uprava banaka, kao što je to danas slučaj. Sve skupa se procjenjuje gubitak od 5,45 milijardi američkih dolara (HNB, Škreb, 2000). To je bio jedan od razloga što su se hrvatske banke počele prodavati inozemnim grupacijama da ne bi propale.

Problemi s likvidnošću mogu nastati na aktivni bilance (imovini) ili na strani pasive bilance (kapital i obveze). Na aktivnoj strani banke moraju upravljati s rezervama likvidnosti, utrživosti rezervi likvidnosti, naplativosti potraživanja da se dešavaju kako je ugovoreno s klijentima. Na pasivnoj strani banke trebaju upravljati sa strukturom depozita, o strukturi štediša, o udjelu depozita od strane financijskih institucija, o visini vlastitog kapitala i sl. Znači sve se uzima u obzir kako bi se procijenila dovoljna likvidnost.

Banke moraju upravljati svojom likvidnošću, što znači da u svakom trenutku moraju imati dovoljno novaca da isplate štediše. Naravno, kada bi svi štediše u istom danu došli u banku da im banka isplati novac, to ne bi bilo moguće jer banke višak novca za koji procjenjuju da neće trebati vratiti štedišama koriste kako bi dale kredite i zaradile na kamatama.

„Većina bankovnih aktivnosti ovisi o sposobnosti neke banke da osigura likvidnost svojim klijentima. Politike upravljanja likvidnošću banaka trebale bi obuhvaćati liniju upravljanja rizicima, strategiju upravljanja likvidnosti i financiranja, niz ograničenja izloženosti riziku likvidnosti kao i niz procedura planiranja likvidnosti u različitim situacijama, uključujući i krizne situacije“ (Greuning i Brajović Bratanović, 2006., 167.). Znači ako banka nema dovoljno novaca u nekom trenu, tada ne smije davati kredite klijentima bez obzira što se radi o klijentima koji su kreditno sposobni da ih redovno vraćaju.

Basel III se koncentrirao na otklanjanje mogućnosti nastanka sistemskih nestabilnosti koje bi se prebile na cijeli sustav. „Njime su se uvela nova pravila, koja uključuju dodatnu adekvatnost kapitala bankama, uže definicije kapitala te se po prvi puta uvodi zahtjev za omjer pokriva likvidnosti (engl. liquidity coverage ratio, LCR) i neto stabilni omjer financiranja (engl. net stable funding ratio, NSFR) za preuzimanje rizika likvidnosti. NSFR-em se nastoji ograničiti banke da prekomjerno financiraju dugoročnu imovinu s kratkoročnim obvezama i na taj način pokušavaju umanjiti rizik budućeg financiranja. LCR služi da procjeni ima li banka odgovarajuću zalihu neopterećene visokokvalitetne likvidne imovine koja se može lako i brzo pretvoriti u gotovinu, a kako bi zadovoljila svoje potrebe za likvidnošću u roku od 30 dana“ (Behn, Corrias, i Rola-Janicka, 2022.).

Znači pomoću pokazatelja likvidnosti (engl. Liquidity Coverage ratio, LCR) se računa koliko novaca banka u svakom trenu mora imati, a izračunava se kao omjer pokrivenosti neto odljeva sa rezervama likvidnosti.

Od kada se pokazatelj likvidnosti krenuo pratiti u hrvatskim bankama, sve više raste te je na zadovoljavajućoj razini iznad propisanog minimuma. Višak likvidnosti u 2019. godini je bio preko 30 milijardi kuna dok je 5 godina prije toga bio deset puta manji, oko 3 milijardi kuna (Šverko, 2019.). Prema tome, možemo zaključiti, hrvatske banke dobro upravljaju sa svojom likvidnošću.

4.4. NAPLATA POTRAŽIVANJA

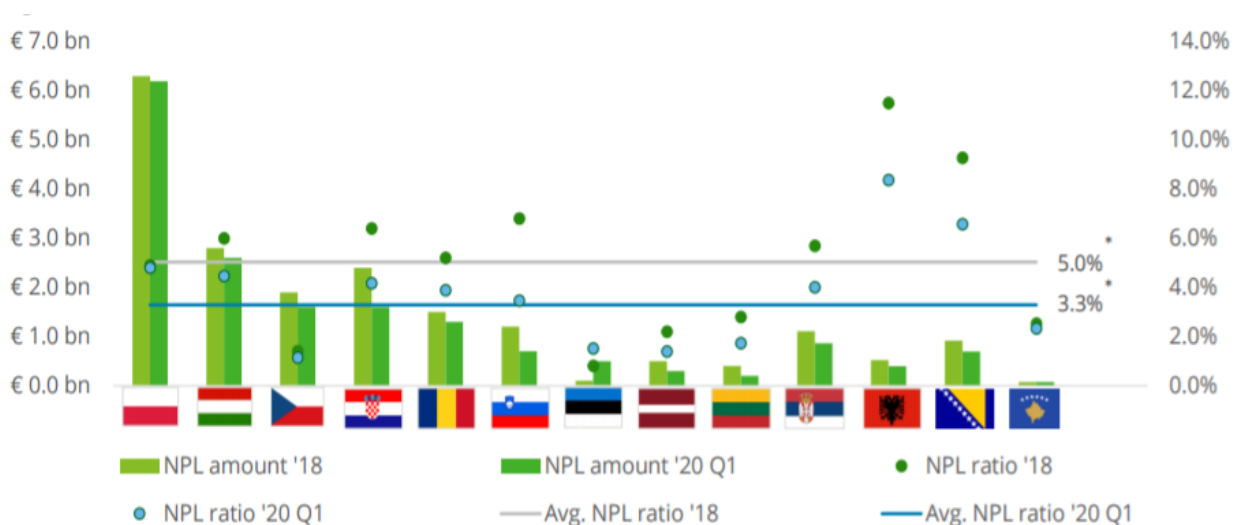
Još jedan element bankovne stabilnosti i mjera zaštite je naplata potraživanja. Osnovni bankovni posao je da klijentima (fizičkim i pravnim osobama) daju kredite. Klijenti trebaju redovno, najčešće jednom mjesečno banci vraćati dio glavnice kredita plus ugovorenu kamatu (iznos koji banka zarađuje, razlog zašto se banka uopće bavi posuđivanjem novca klijentima).

U slučaju da klijenti ne vraćaju banci novac u ugovorenom roku i iznosu, banka može doći u probleme jer onda ne može upravljati svojom likvidnošću. Takvi krediti se zovu nenaplativi krediti (engl. *non-performing loan*, NPL), Kao što je već napomenuto u radu, najčešći razlog zašto banke propadaju je kreditni rizik, odnosno rizik kašnjenja ili ne vraćanja kredita bankama od strane dužnika. Nakon financijske krize odnosno sa mjerama Basela III banke su uvele nove odjele kojima je posao da naplate potraživanja koja kasne. Ti odjeli služe da se nakon ranog otkrivanja neplaćanja od strane dužnika, šalju pisane obavijesti klijentima ili ih se zove te se na taj način pokušava dogovoriti brža naplata duga.

U slučaju kada banka ima puno rizičnih plasmana, to su oni plasmani (kredit) koji dužnici vraćaju sa zakašnjenjem od 30, 60 ili 90 dana, onda je banka dužna više ulagati u rezervu za osiguranje depozita, iz razloga ako se desi propast banke da se iz tog novca mogu podmiriti štediša. Čim banke više moraju odvajati za rezervu, to znači da imaju manje novaca koje mogu davati klijentima kao kredite, što opet znači manju zaradu za banke.

Kako bi banke izbjegle izdvajanje više sredstava za rezerve, onda potraživanja koja ne mogu naplatiti ili mogu ali sa zakašnjenjem, prodaju agencijama za naplatu potraživanja. To znači da klijent više nije dužan banci već tom nekom novom poduzeću. Takva poduzeća nisu u bankarskom sustavu pa ne podliježu davanju rezerve HNB-u. Navedena mjera je primjer eksternalizacije rizika. Poduzećima za naplatu potraživanja se navedeni posao isplati jer one kupuju to potraživanje od banaka sa diskontom, znači u manjem iznosu nego što će na kraju dobiti novaca od klijenata, kada im vrate dug.

Slika 4. Nenaplativi krediti (non-performing loan, NPL) u pojedinim zemljama u 2018. i u 2020. godini

Izvor: Deloitte, 2020

Iz slike možemo vidjeti koliko su određene zemlje imale nenaplativih kredita u 2018. godini (svjetlo zelena boja) a koliko u 2020. godine (tamno zelena boja). Skoro u svim zemljama razina nenaplativih kredita je bila manja u 2020. godini u usporedbi sa 2018. godinom.

To znači da su mjere urodile plodom i da su banke kada se u 2020. godini desila pandemija korona krize bile otpornije na krizu i gubitke. Sve mjere koje je Basel III donio imale su pozitivan učinak kada se desila pandemija.

Zaključak

Kroz ovaj rad istražena je važnost održivih elemenata u bankovnom sustavu te njihov utjecaj na financijsku stabilnost. Možemo zaključiti da je bankarski sustav vitalan sustav koji omogućava funkcioniranje cjelokupnog gospodarstva te da se poremećaj koji se desi na jednom njegovom dijelu zbog globalizacije brzinom mjenom u danima može prebiti na ostatak bankarskog sustava na međunarodnom nivou. Današnji novac više nema pokriće u zlatu već se cijeli bankarski sustav kao i ukupni financijski sustav na svijetu oslanja na povjerenje koje mu daju ljudi. Iz tog razloga je vrlo bitno da on posluje stabilno i da je otporan na mnoge poremećaje i krize koje se dešavaju u gospodarstvu. Zbog raznovrsnih rizika koji bankama prijete u svakom trenutku, kako internih tako i eksternih, bilo je potrebno donijeti mjere na europskom nivou (ali i međunarodnom) koje će omogućiti bolje identificiranje, evidentiranje i upravljanje rizicima te njihovo izvještavanje. Te mjere su donesene kroz tri Baselska sporazuma kojih se moraju držati sve europske banke. Prvi Baselski sporazum se koncentrirao na pokrivanje najopasnijeg kreditnog rizika i to uz pomoć mjere adekvatnosti kapitala banaka. Drugi Baselski sporazum se nadovezao na prvi, te se koncentrirao na rizike koji se mogu ostvariti zbog ljudskih ili tehničkih pogrešaka, odnosno tržišne i operativne rizike i kako ih spriječiti. Treći Baselski sporazum je pak nastao 2010. godine, nakon Financijske krize kada su uočeni ostali nedostaci bankarskog sustava. Basel III. se koncentrirao na mjere koje će pomoći bankama da ostanu stabilne i nastave poslovati i u situacijama vanjskih šokova, kriza ili katastrofa. Znači radi se o kontroli sistemskog rizika. Kroz sve navedene sporazume doneseni su pokazatelji koji služe da se identificira kako banke provode zadane mjere, a kako bi se cijeli bankarski sustav sačuvao. Iz tog razloga su nadzor nad bankama preuzele mnoge regulatorne institucije kako na nacionalnom nivou tako i na razini europske unije, a svaka iz svog segmenta prati stanje na tržištu, preventivno djeluje, ali ako se desi poremećaj razvila je mehanizme i alate koje može koristiti da bi se održala stabilnost banaka i bankarskog sustava u cjelini. S obzirom da je 2020. godine nastala pandemija korona krize i gospodarski se sustav svih zemalja u vrlo kratkom roku usporio, no nije značajno utjecao na bankarski sustav koji je ostao čvrst i stabilan. Tu su bile i vladine mjere koje su pomogle, no da se kroz godine unazad nisu ugradile baselske mjere u bankarski sustav sigurno bi došlo do kolapsa i posljedice na ekonomiji zemalja bile bi katastrofalne.

Možemo zaključiti da promicanje održivosti u bankarskom sustavu ne samo da doprinosi dugoročnoj financijskoj stabilnosti, već i podržava održivi razvoj zajednice i okoliša. Kroz suradnju sa svim dionicima i širom javnošću, bankovni sustav može ostvariti značajan napredak prema održivijoj budućnosti.

Bibliografija

Knjige i časopisi:

1. Božina Beroš, M., 2015. *Financijske institucije i tržišta Europske unije – regulacija i supervizija*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile
2. Gregurek, M., Vidaković, N., 2013. *Bankarsko poslovanje, 2. nepromijenjeno izd.*, Zagreb: Visoko učilište Effectus - visoka škola za financije i pravo
3. Greuning, H., Brajović Bratanović, S., 2006. *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: pristupi za ocjenu organizacije upravljanja rizicima i izloženosti financijskom riziku*. Zagreb: Mate
4. Jaranović, D., 2015. *Mobilne aplikacije i usluge računalstva u oblaku*. Sveučilište u Puli: Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković"
5. Kolaković, M., 2010. *Virtualna ekonomija*. Zagreb: Strategija
6. Radman Peša, A., Zubak, V. i Mitrović, D., 2015. Regulacija financijskog tržišta prije i nakon svjetske krize, *Oeconomica Jadertina*, Vol. 5 No. 1
7. Stella Suljić Nikolaj, Bojana Olgić Draženović, Saša Drezgić. 2019. Učinci sustava osiguranja depozita na bankovni rizik, *Zbornik Veleučilišta u Rijeci*, Vol. 7, No. 1, str. 69-82

Internet izvori:

1. Behn, M., Corrias, R., i Rola-Janicka, M., 2022. *On the interaction between different bank liquidity requirements*. Europska središnja banka. Dostupno na: [On the interaction between different bank liquidity requirements \(europa.eu\)](#), (pristupljeno: 14.08.2023.)
2. Deloitte. 2020., <https://www2.deloitte.com/hr/hr/pages/about-deloitte/articles/covid-19-cee-banking-sector-impact-survey.html> (pristupljeno 20.8.2023.)
3. Europska središnja banka, Strategija makrobonitetne politike, <https://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/stability/strategy/html/index.hr.html> (pristupljeno 9.8.2023)
4. European banking authority, https://www.eba.europa.eu/languages/home_hr (pristupljeno 9.8.2023)
5. Europska središnja banka, <https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.hr.html>, (pristupljeno: 9.08.2023.)

6. European systemic Risk Board, <https://www.esrb.europa.eu/about/html/index.hr.html> (pristupljeno: 9.08.2023.)
7. *Godišnje izvješće HNB-a za 2000. godinu*, <https://www.hnb.hr/documents/20182/122146/h-gi-2000.pdf/f5f3d660-14e9-498f-9f99-f072122410ed> (pristupljeno: 14.08.2023.)
8. *Godišnje izvješće HNB-a za 2005. godinu*, <https://www.hnb.hr/documents/20182/122209/h-gi-2005.pdf/1bbdbf2f-ebbb-4961-b74f-4a921d6eaf61> (pristupljeno: 14.08.2023.)
9. *Godišnje izvješće HNB-a za 2010. godinu*, <https://www.hnb.hr/documents/20182/122224/h-gi-2010.pdf/94880960-f4d8-46eb-88b0-1eeda0d56658> (pristupljeno: 14.08.2023.)
10. *Godišnje izvješće HNB-a za 2015. godinu*, <https://www.hnb.hr/documents/20182/1005947/h-gi-2015.pdf/b69083ea-2b4a-48bf-a9d3-2d277c058a81> (pristupljeno: 14.08.2023.)
11. *Godišnje izvješće HNB-a za 2020. godinu*, <https://www.hnb.hr/documents/20182/1997949/h-gi-2016.pdf/bc467db3-9371-40a1-a9b2-970f46c09d5b> (pristupljeno: 14.08.2023.)
12. Hrvatska agencija za osiguranje depozita, <https://www.haod.hr/sustav-osiguranja-depozita> (pristupljeno 6.8.2023.)
13. HANFA – Matrica rizika za potrošače - Rizici za korisnike usluga osiguranja u 2023. (hanfa.hr) (pregledano 6.8.2023.)
14. Hrvatska narodna banka, <https://www.hnb.hr/hr/o-bankarstvu-u-rh> (pristupljeno 6.8.2023.)
15. Hrvatska Narodna Banka, <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/uloga-hnb-a> (pristupano 6.8.2023)
16. Hrvatski Registar Obveza po Kreditima, <https://www.hrok.hr/>, (pristupljeno 7.8.2023.)
17. Hrvatska narodna banka, <https://www.hnb.hr/-/izlaganje-guvernara-hnb-a-dr-marka-skreba-u-hrvatskom-drzavnom-saboru> (pristupljeno 6.8.2023.)
18. Liščić, Igor, Hrvatska normizacija suočava se s izazovima informacijske i kibernetičke sigurnosti, <https://www.hzn.hr/default.aspx?id=2046> (pristupljeno 20.8.2023.)
19. Liščić, Igor, Hrvatska normizacija suočava se s izazovima informacijske i kibernetičke sigurnosti, <https://www.hzn.hr/default.aspx?id=2046> (pristupljeno 20.8.2023.)
20. Pendl & Pischwanger, Rizici u poslovanju banke (2020), <https://poslovnaskola.hr/dokumenti/2020/druga-godina/2-3->

- Rizici/3.Rizici%20i%20kontrola%20rizika%20u%20bankarstvu.pdf, (pristupljeno 25.8.2023.)
21. Privredna banka Zagreb, https://www.pbz.hr/document/documents/PBZ/krediti_all/dokumentacija-za-kredite/Dokumentacija-za-podno%C5%A1enje-zahtjeva-za-kredit.pdf (pristupano 17.8.2023)
22. Ribić, Damir, Procjena kreditnog rizika, <https://hrcak.srce.hr/file/107062> (pristupano 16.8.2023)
23. Središnja agencija za financiranje i ugovaranje, https://www.safu.hr/datastore/filestore/332/Upravljanje_rizicima_1.pdf (pristupano 6.8.2023)
24. Šverko, Ivan, Ekonomski lab, <https://arhivanalitika.hr/blog/rizik-likvidnosti-u-bankama-osnovni-pojmovi-i-pregled-izazova/> (pristupljeno 20.8.2023.)
25. Vrhovni sud, Riječka banka i Eduard Nodilo, https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/VSRH_I-Kz-833-08-11.pdf (pregledano 21.8.2023.)
26. *Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci*, <https://www.zakon.hr/z/590/Zakon-o-Hrvatskoj-narodnoj-banci> (pristupljeno 7.8.2023.)
27. *Zakon o sustavu osiguranja depozita*, <https://www.haod.hr/Portals/0/adam/Documents/Mov9qjErgEyURHcPTbl0Ng/Files/Zakon%20o%20sustavu%20osiguranja%20depozita.pdf>, (pristupljeno 6.8.2023.)

Popis ilustracija

Slika 1. Uloga hrvatskih i europskih institucija u financijskoj stabilnosti bankarskog sustava .8	8
Slika 2. Izloženost bankovnim rizicima	12
Slika 3. Kvalitativna analiza rizik	14
Slika 4. Nenaplativi krediti (non-performing loan, NPL) u pojedinim zemljama u 2018. i u 2020. godini	27